

Ένα διαφορετικό ταξίδι για την πολιτισμική μας ταυτότητα με συνοδοιπόρο τη λογοτεχνία

Μαρία Κυρμπιζάκη

Φοιτήτρια Παιδαγωγικού Τμήματος, ΕΚΠΑ
kirbizakimaria@yahoo.gr

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα σημερινά παιδιά βιώνουν τη λογοτεχνική απόλαυση; Ή θεωρούν τη λογοτεχνία ένα μάθημα σαν όλα τα υπόλοιπα; Θέλω να μοιραστώ ιδέες για δημιουργικούς τρόπους προσέγγισης λογοτεχνικών κειμένων. Πιο συγκεκριμένα, αφορμώμενοι από ένα απόσπασμα του βιβλίου «στου κύκλου τα γυρίσματα» της Μαρίας Ιορδανίδου, θα προταθούν πολλές δραστηριότητες. Πρώτα από όλα, ποια είναι η Μαρία Ιορδανίδου (σύντομο βιογραφικό), πως μοιάζει (φωτογραφίες). Στη συνέχεια, θα διαπιστώσουμε πως το απόσπασμα έχει σύνθετες λέξεις, θα τις αναλύσουμε για να βρούμε τι σημαίνουν και θα δούμε πως αναφέρεται στο Πάσχα, θα συζητήσουμε λοιπόν τι είναι νηστεία, τι είναι ανάσταση; Μπορούμε ακόμα να προτείνουμε να φέρει το κάθε παιδί στην τάξη από τους παππούδες του πασχαλινά έθιμα, ώστε να συγκεντρώσουμε από πολλές περιοχές. Μιας και το συγκεκριμένο απόσπασμα αναφέρεται σε έθιμα απ' την Κωνσταντινούπολη όπου ήρθαν με τους πρόσφυγες και για να μπουν καλύτερα στο κλίμα μπορούμε να ακούσουμε μουσική από την Πόλη. Έπειτα, μπορεί να προβληθεί εικαστικό υλικό σχετικό καθώς και να πραγματοποιηθούν στην τάξη εργαστήρια κατασκευής λαμπάδων, τσουρεκιών ή βαψίματος αυγών. Τέλος, θα υπάρχει παρουσίαση υλικού και για γλωσσικά μεικτή τάξη. Σκοπός είναι να προκύψει ένα πλάνο διδασκαλίας συνδυάζοντας: ιστορία, λαογραφία, γλωσσολογία, λογοτεχνία, ζωγραφική, θεατρική αγωγή και μουσική. Αυτός ο τρόπος σκέψης θα είναι χρήσιμος για κάθε εκπαιδευτικό. Για να στροβιλίζεται για πάντα το γαϊτανάκι των εθίμων μέσα στο χρόνο συμπαρασέρνοντας ό,τι καινούριο έχει να φέρει... (όπως λέει και η Μελίσσα Στοϊλή).

Λέξεις-κλειδιά: Πάσχα, Διαθεματικότητα, Λογοτεχνία.

➤ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία που θα παρουσιάσω πρόκειται για μία διδακτική πρόταση που εφαρμόστηκε τον Απρίλιο του 2023 σε σχολεία των βορείων προαστίων της Αθήνας. Πιο συγκεκριμένα, σε 27 μαθητές Α δημοτικού ιδιωτικού σχολείου, σε 23 μαθητές Α δημοτικού δημόσιου σχολείου και σε 25 μαθητές Β δημοτικού δημόσιου σχολείου. Η διάρκεια εφαρμογής της διδακτικής πρότασης ήταν 2 διδακτικές ώρες σε κάθε τμήμα.

➤ ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός είναι, με αφορμή ένα απόσπασμα από το έργο της Μαρίας Ιορδανίδου «στου κύκλου τα γυρίσματα», να εφαρμοστούν πρωτότυπες ιδέες και δραστηριότητες σχετικά με τη γιορτή του Πάσχα, στα πλαίσια της σχολικής τάξης. Θεωρώ πως με την κατάλληλη προσαρμογή μπορούν να εφαρμοστούν σε παιδιά ηλικίας νηπιαγωγείου μέχρι και δημοτικού. Κάθε εκπαιδευτικός έχει το δικό του προσωπικό στυλ και χαρακτήρα και αυτό αφήνει ένα μοναδικό – ξεχωριστό αποτύπωμα στα παιδιά. Στόχος είναι τα παιδιά να γνωρίσουν πολλές πτυχές της πολιτισμικής μας ταυτότητα με τρόπο δημιουργικό και βιωματικό.

➤ ΑΡΧΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Ως επισκέπτης στα σχολεία, η αρχή έγινε με ένα παιχνίδι γνωριμίας με ένα κοράκι και τα ονόματά μας. Έπειτα, παράλληλα με την παρουσίαση, έγιναν κάποιες δραστηριότητες και στο τέλος ένα είδος αποτίμησης της δράσης. Τα μέσα που χρησιμοποιήσα ήταν μία οθόνη, όπου υπήρχε η προβολή της ηλεκτρονικής παρουσίασης, ηχείο, ώστε να αναπαραχθούν τα τραγούδια, πλαστικά κόκκινα αυγά με καλάθια, λευκά χαρτιά Α4 και μαρκαδόροι.

Θέωρησα βασικό στην αρχή τα παιδιά να γνωρίσουν τη συγγραφέα, μέσα από φωτογραφίες της σε διάφορες ηλικίας και ορόσημα της ζωής της. Οι φωτογραφίες (εικόνα 1) λειτούργησαν και ως μαθηματική δραστηριότητα, καθώς οι μαθητές τις τοποθέτησαν κατά χρονολογική σειρά. Θεωρώ πως είναι απαραίτητο τα παιδιά να γνωρίσουν σε βάθος τους δημιουργούς της τέχνης, μέσα από πράγματα που έχουν νόημα και για αυτά τα ίδια και όχι απλή παράθεση βιογραφικών στοιχείων. Στις τάξεις που επισκέφτηκα, παρουσίασα τη βιογραφία της Μαρίας Ιορδανίδου σαν μία ιστορία, ξεκινώντας από την παιδική της ηλικία: *«Θα ήθελα να σταθώ σε αυτό το σημείο. Ούτε σκέφτηκα ποτέ ότι αυτά που γράφω θα γίνουν βιβλία, θα κυκλοφορήσουν και θα διαβαστούν... Εμένα μ' ενδιαφέρει να μην ξεχαστεί η εποχή που ζήσαμε. Καθετί που περνάει και φεύγει με συγκινεί τρομερά. Θα ήθελα, αν πρόκειται να καταστραφεί ένα τοπίο, να πάω πριν να το ζωγραφίσω. Αν πρόκειται να γκρεμιστεί ένα σπίτι, να προφτάσω να το φωτογραφίσω, για να μην πέσει στη λήθη. Να μη χαθεί για πάντα»*. (Ιορδανίδου, Μ. «Στου κύκλου τα γυρίσματα», εκδ. βιβλιοπωλείον της Εστίας). Αφού το διάβασα στα παιδιά, συζητήσαμε και τα ίδια τα παιδιά μόνα τους ερμήνευσαν τα λόγια της δημιουργού.

ΜΑΡΙΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ

Εικόνα 1. Φωτογραφίες από τη ζωή της Μαρίας Ιορδανίδου

➤ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ

Αφού λοιπόν τα παιδιά γνώρισαν τη συγγραφέα, παρουσίασαν το εξώφυλλο, τις εκδόσεις και τα ρώτησα τι πιστεύουν ότι απεικονίζει το εξώφυλλο. Συνεχίσαμε με την ανάγνωση του αποσπάσματος (εικόνα 2).

Εικόνα 2. Απόσπασμα με το οποίο δουλεύουμε

➤ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Μόλις το διαβάσαμε, ρώτησα τα παιδιά σε ποιο θέμα, σε ποια γιορτή πιστεύουν πως αναφέρεται και ακολούθησε στη συνέχεια καταιγισμός ιδεών.

Ξαναδιαβάζοντας στα παιδιά το απόσπασμα, εντόπισαν άγνωστες λέξεις και στη συνέχεια τις εξηγήσαμε. Σειρά είχαν ερωτήσεις κατανόησης του αποσπάσματος «ποια ηρωίδα παρουσίασε το τσουρέκι με κούκλα; και ποια με γοργόνα;»

Αντλώντας λέξεις κλειδιά από τον καταγισμό ιδεών, συζητήσαμε για τα έθιμα του Πάσχα, τα παιδιά με τις ιδέες τους και τις έννοιες που αναφέρουν, μας δίνουν την αφορμή για περαιτέρω συζήτηση.

Εντυπωσιάστηκα από την ενεργητική ακρόαση των μαθητών «κυρία γιατί αλλού είχαν άσπρα κεριά και αλλού κίτρινα;». Αυτό είναι το κλειδί, όλα βασίζονται στην παιδαγωγική ατμόσφαιρα που έχουμε δημιουργήσει.

➤ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Στη συνέχεια, εντοπίσαμε τα έθιμα του Πάσχα, όπως αναφέρονται στο κείμενο και μοιραστήκαμε τα έθιμα που ο καθένας γνωρίζει και κουβαλάει από την οικογένεια του.

Κάπου εδώ, ξεκινά το κατά τη γνώμη μου αγαπημένο μέρος όπου θα μιλήσουμε στους μαθητές μας για το ταξίδι των εθίμων στο χώρο (από την Κωνσταντινούπολη στην Ελλάδα) -δείχνουμε στο χάρτη (εικόνα 3) ή στην υδρόγειο τη διαδρομή, το ταξίδι - και στον χρόνο (από το 1890 στο 2023).

- Τα έθιμα που ακούσατε σας θυμίζουν αυτά που έχουμε εμείς σήμερα;
- Γιατί πιστεύετε ότι κάποια είναι ίδια;

Το ταξίδι των
εθίμων

Εικόνα 3. ο χάρτης ως εργαλείο για να έχουν τα παιδιά μια πλήρη εικόνα

Στη συζήτηση που ακολούθησε, θίξαμε έννοιες όπως: ο πρόσφυγας και η προσφυγιά καθώς και πως αυτό επηρέασε τη μεταφορά, τη συνέχεια και την αναβίωση των εθίμων. Οι μαθητές άκουσαν τραγούδια από την Πόλη και δημιουργήθηκε ένα κλίμα που μας μεταφέρει νοερά στην Κωνσταντινούπολη. Τους άρεσε πολύ, χτύπαγαν παλαμάκια μάλιστα σε μία τάξη υπήρχε ευχέρεια χώρου οπότε σηκώθηκαν και χόρεψαν.

➤ ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ – ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στο σημείο αυτό, προσεγγίσαμε το Πάσχα μέσα από την τέχνη. Στην αρχή, αναφερθήκαμε στα εικαστικά, αφού παρουσίασα τον πίνακα του Χρήστου Μποκόρου: Ανθισμένη Κυψέλη (εικόνα 4), ζήτησα από τα παιδιά να σκεφτούν με τον διπλανό

τους έναν τίτλο, υπήρχαν πολλοί εύστοχοι τίτλοι που μου έκαναν εντύπωση όπως:

- Το αναμμένο κερι με τα λουλούδια,
- Το χαρούμενο κερι στο λιβάδι,
- Το γαλάζιο ξύλο με το κερι,
- Το κερι που λάμπει και
- Χριστού Μαρτίου λουλούδι.

Ακόμη, τους ρώτησα τι βλέπουν στον πίνακα του Ουμβέρτου Αργυρού (εικόνα 4) και αφού ακούστηκαν οι απόψεις των μαθητών, έθεσα το ερώτημα: «ποια γιορτή πιστεύετε πως απεικονίζει; Ποιας εποχής; Από ποια στοιχεία το καταλαβαίνετε;». Οι απαντήσεις των μαθητών ήταν πολλές και διαφορετικές, τις δέχτηκα όλες χωρίς κριτική.

Εικόνα 4. Το Πάσχα μέσα από τα Εικαστικά

Προχωρώντας, γνωρίσαμε το Πάσχα μέσα από την ποίηση. Ακολούθησε μια πολύ γόνιμη συζήτηση και στο σημείο αυτό δημιουργήθηκε σκόπιμα στους μαθητές μας μια κατάσταση απορίας. Μόλις διαβάσαμε αυτό το ποίημα (εικόνα 5) τους άφησα λίγο χρόνο να σκεφτούν τι εννοεί ο νομπελίστας ποιητής μας...

Περιμένοντας το Πάσχα, μέσα από το ποίημα, διαπιστώνουμε την ομορφιά στην ελληνική φύση την άνοιξη, στα Ελληνικά έθιμα του Πάσχα και στα τελετουργικά της εκκλησίας την περίοδο αυτή.

Ίσως μας φαίνεται δύσκολο μαθητές α και β τάξης να το συλλάβουν, όμως, υποβοηθώντας τους μέσω ερωτήσεων, να αποκωδικοποιήσουν, να αναλύσουν, να νιώσουν και να το κάνουν δικό τους, τότε είναι εφικτό.

Εικόνα 5. Το Πάσχα στην Ποίηση

«Πως είναι ο κήπος σας την άνοιξη;» «πως είναι η φύση;» «πως είναι η ατμόσφαιρα στην εκκλησία;» Ήταν κάτι που δούλεψε και μάλιστα οι μαθητές ανταποκρίθηκαν πάρα πολύ καλά.

Εικόνα 6. Κυριακή των Βαίων

Στη συνέχεια, μιλήσαμε για Ελληνικά έθιμα από το Σάββατο του Λαζάρου μέχρι και την Κυριακή του Πάσχα. Επέλεξα να μην υπάρχει κείμενο, παρά μόνο εικόνες, ώστε μαζί με τα παιδιά να ανακαλύψουμε τα έθιμα και να συζητήσουμε προσωπικές μας εμπειρίες και βιώματα. Υπήρχε συμμετοχή των μαθητών, καθώς ήθελαν πολύ να μοιραστούν τα βιώματά τους με τους συμμαθητές τους. Τα έθιμα τα οποία συζητήσαμε παρουσιάζονται με εικόνες (τις ίδιες που έδειξα στα παιδιά) παρακάτω.

Εικόνα 7. Το Σάββατο του Λαζάρου

Εικόνα 8. Το Βάψιμο των αυγών – Μεγάλη Πέμπτη

ΕΘΙΜΑ ΑΠ'ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εικόνα 9. Η αποκαθήλωση και ο επιτάφιος – Μεγάλη Παρασκευή

➤ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Ακολούθησε παιχνίδι μαθηματικών πράξεων με καλάθια και αυγά, όπως βλέπετε στην εικόνα 10, ήταν μια δραστηριότητα που άρεσε πολύ στα παιδιά και με πα-
ρακάλεσαν να το παίξουμε και στο διάλειμμα. Είχα μαζί μου πλαστικά κόκκινα αυγά
και καλάθια και τα παιδιά ενθουσιάστηκαν. Παίξαμε επίσης και που ντο που ντο το
αυγουλάκι, ψάξε ψάξε δε το βρεις.

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΜΕ ΑΥΓΑ

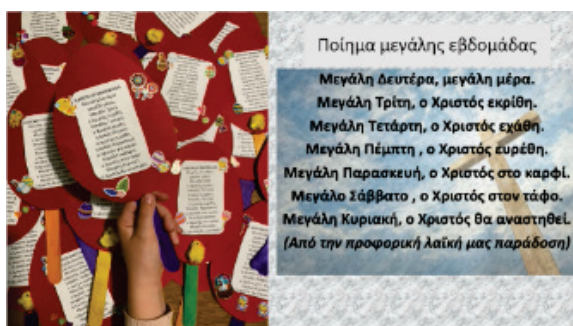
Εικόνα 10. Μαθηματικό Παιχνίδι

➤ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΕΛΟΥΣ

Στο τελευταίο μέρος, ζήτησα από τους μαθητές να ζωγραφίσουν ό,τι τους έκανε
εντύπωση. Κάποια από τα έργα τους τα έχω φωτογραφίσει και θα τα βρείτε στην
εικόνα 11. Επίσης, φεύγοντας ως αναμνηστικό τους μοίρασα μία κατασκευή (εικόνα
12) όπου πάνω της φέρει το ποίημα της μεγάλης εβδομάδας από την προφορική
λαϊκή μας παράδοση.

Εικόνα 11. Ζωγραφιές μαθητών

Εικόνα 12. Αναμνηστικό που δόθηκε στους μαθητές

✎ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΜΙΚΤΗ ΤΑΞΗ

Όλα όσα παρουσιάστηκαν είναι χρήσιμα, όμως τι θα γίνει εάν βρεθούμε σε μία γλωσσικά μεικτή τάξη; Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, θα πρέπει ως δάσκαλοι να είμαστε έτοιμοι να αντιμετωπίσουμε κάθε πιθανό σενάριο. Πιστεύω πως καλό θα ήταν πρώτα από όλα να φτιάξουμε ένα φύλλο επεξήγησης όπου με ένα σαφή, περιεκτικό ορισμό να εξηγούμε κάποιες λέξεις συνοδεύει εικόνων. Ακολουθεί μια δική μου προσέγγιση στην εικόνα 13, ώστε τα παιδιά που ως μητρική δεν έχουν την ελληνική, να μπορέσουν να παρακολουθήσουν όσα λέμε με μεγαλύτερη ευχέρεια. Θα ήταν επίσης πολύ ενδιαφέρον αφού άκουσαν τα δικά μας έθιμα για τη γιορτή του Πάσχα, να τους αναθέσουμε στο επόμενο μάθημα να μας παρουσιάσουν κάποια δικά τους έθιμα από μια δική τους γιορτή. Εάν έχουμε παραπάνω από ένα από τον ίδιο τόπο θα μπορούσαν ακόμη και να συνεργαστούν. Σίγουρα με τον τρόπο αυτό θα νιώσουν θετικά συναισθήματα και θα βιώσουν τη συμπερίληψη, πως τους υπολογίζουμε και επιδεικνύουμε περιέργεια για να γνωρίσουμε καλύτερα στοιχεία του δικούς τους πολιτισμού και της λαογραφίας τους.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΜΕΙΚΤΗ ΤΑΞΗ
ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
«ΣΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΤΑ ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ»

Εισαγωγή	«Μεγάλο φρούτο που συνειδητοποιώ να τα φέρω στην τάξη»		Εισαγωγή	«Δίχως κατασκευασμένο από πλαστικό, τον κόβει και βράζει, για να φανταστείτε ότι οι βράσματα από τον ήλιο επιδεινώνονται με τον καιρό»	
Υπόθεση	«Πήραμε από ένα αγόρι βιβλίο, που ήταν παλιό - πολύ φθινό - όπου υπήρχαν στην πραγματικότητα»		Αναγνώστη	«Εκεί που είναι η αρχή του αγώνα σε μια δραστηριότητα, υπάρχει ένα αντικείμενο που βρίσκεται»	
Πλοκή	«Προσπαθώ να βρω, αλλά είναι πολύ δύσκολο να βρω το ίδιο αντικείμενο, επειδή είναι πολύ μικρό, είναι πολύ»		Ανάλυση	«Εκεί που είναι η αρχή του αγώνα σε μια δραστηριότητα, υπάρχει ένα αντικείμενο που βρίσκεται»	
Επίλογος	«Το φρούτο είναι πολύ μεγάλο, αλλά το βρήκαμε»				

Εικόνα 12. Επεξηγηματικό Φ.Ε. για γλωσσικά μικτή τάξη

Αυτή ήταν λοιπόν η διδακτική πρόταση. Αρωγός σε αυτό το ταξίδι είναι: η ιστορία, η λαογραφία και οι τέχνες της λογοτεχνίας της ζωγραφικής και της μουσικής. Για να στροβιλίζεται για πάντα το γαϊτανάκι των εθίμων μέσα στο χρόνο, συμπαρασέρνοντας ό,τι καινούριο έχει να φέρει...

(όπως λέει και η Μελίσσα Στοίλη στο βιβλίο της και διηγώντας τα να τρως).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Offenholley, K. H. (2012). Gaming your mathematics course: The theory and practice of games for learning. *Journal of Humanistic Mathematics*, 2(2), 79-92.
- Βαρβούνης, Μ. Γ. (2018). *Οι εορτές του Πάσχα στην ελληνική λαϊκή εθιμοταξία*. Θράκη: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Ζέρβα, Σ. (2022). *Η διδασκαλία του γλωσσικού γραμματισμού σε παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες. Η διερεύνηση των απόψεων και των πρακτικών των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του νομού Ιωαννίνων* (Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα.
- Ιορδανίδου, Μ. (2014). *Στου κύκλου τα γυρίσματα* (20^η έκδ.). Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.
- Κεσίδου, Α., Δημητριάδου, Κ., Ευσταθίου, Μ., Λευκοπούλου, Σ. Β., & Τσιότρας, Β. Ι. (2011). Διαπολιτισμική αγωγή και εκπαίδευση. Στο *Επιμορφωτικό Σεμινάριο Διδακτικές προσεγγίσεις στη διαπολιτισμική εκπαίδευση: Περιλήψεις εισηγήσεων*. Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/1839/320_01.pdf